

JANNE NOIRMAN -SARJA

SEPPÖ

MUSTALUOTO

KULTAA

RAJAN TAKAAN

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Copyright © Seppo Mustaluoto ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-49736-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

ITÄ-KARJALA, HEINÄKUU 1942

Kaukopartion miehet, kolme sänkinaamaista sotilasta, odottivat radan varressa. Rata oli panostettu aamuyön hämärinä hetkinä, ja siitä lähtien oli odotettu vihollisen junaa saapuvaksi. Kello oli jo kymmenen aamulla, mutta radalla oli edelleen hiljaista. Oliko vihollinen saanut jotain vihiä? Ei pitäisi olla, sillä panos oli naamioitu hyvin, kokemuksen antamalla varmuudella.

Monenlaiset ajatukset risteilivät odottavien miesten mielessä. Entä jos vihollisen joukot olivat jo saarrostemassa ja kohta alkaisi armoton tulitaistelu ja pako kohti omia linjoja? Hyttysset pyörivät miesten ympärillä sankkana pilvenä eikä pikiöljystä tuntunut olevan yhtään apua. Ylimääräistä liikettä ei voinut tehdä, joten hyttysillä oli kunnan juhlat niiden imiessä verta miesten hikisistä niskoista.

Miehet makasivat pienellä kumpareella vajaan sadan metrin päässä radasta. Heidän konepistoolinsa lepäsivät rumpulipaidensa varassa radalle suunnattuna. Kolmannella sissillä oli puoliautomaattikivääri, joka oli otettu sotasaaliiksi jossain vaiheessa sotaa. Partion neljäs jäsen oli hieman taaempaan suojaamassa ja vartioimassa reppuja.

Sitten kuului kaukainen ääni. Oliko juna tulossa? Miehet olivat jo monta kertaa olleet kuulevinaan lähestyvän junan äänen,

mutta joka kerta se oli osoittautunut toiveajatteluksi. Mutta nyt ääni voimistui. Partionjohtaja mutisi miehilleen suupielestään.

”Nyt se tulee. Katsotaan, mitä saadaan saaliiksi.”

Junan ääni kuului yhä selvemmin. Milloin se tulee? Ei kai se pysähtynyt? Mutta kiskot kolkkasivat siihen malliin, että juna oli liikkeessä. Sitten se tuli näkyviin männikön takaa. Veturi työnsi edellään hiekalla täytettyä avovaunua ja veti perässään kolmea tavaravaunua. Viimeisenä letkassa oli taas avovaunu, jossa oli kuorma-auto kyydissä. Kuorma-auton lavalla oli nelipiippuinen ilmatorjuntakonekivääri. Tavaravaunujen ovet olivat auki, ja kaikista ovista näkyi jalustalle asennettu konekivääri. Mikä ihmeen kuljetus tämä oli ja miksi se oli menossa pohjoiseen? Ei tullutkaan pitkää sotatarvikejunaa, joka ruokki puna-armeijan sotaponnisteluja etelän rintamalla. Se olisi tullut pohjoisen suunnasta.

”Voi perkeleen perkele. Joku saatanan postijuna!” partion kiväärimies kirosi matalalla äänellä.

”Ei ole postijuna. Liikaa aseita suojaamassa. Ollaan matalana ja liikkumatta, tuo nelipiippuinen niittää meidät helposti.”

Juna lähestyi panostettua radan osaa. Vauhti oli melkoisen kova. Toimiiko panos? Onko sytytin kunnossa? Hetken jo näytti siltä, että kiskojen alle asetettu trotyylipanos ei räjähtäisikään. Mutta se toimi kyllä. Hiekkavaunun alla välähti ja jyrähti. Trotyylille ominainen musta räjähdyspilvi pölähti kymmenien metrien säteelle. Hiekkavaunu kolisi pientareelle, ja veturi putosi kiskoilta. Se kynti muutaman kymmenen metriä ratapengertä repien ratapöllit menessään. Lopulta veturi kellahti valtavalla kolinalla kyljelleen partion puolelle ratapenkkaa. Tavaravaunut seurasivat veturia korviahuumaavalla rytinällä. Viimeinen avovaunu putosi kiskoilta, mutta jäi kuitenkin pystyyn.

Heti kun liike radalla loppui, partio avasi tulen. Konepistoilit ampuivat tarkkoja, lyhyitä sarjoja avovaunussa seisovan kuorma-auton lavalle ja ohjaamoon. Kivääri haukahteli harvemmin ja kumeammin. Pystyyn jääneen vaunun ilmatorjuntakonekiväärin takana seissyt ampuja kaatui lavalle. Toinen sotilas yritti nousta konekiväärin taakse, mutta kiväärin laukaus pudotti hänetkin. Hetken oli hiljaista. Sitten kumolleen olevasta veturista kuului sihinää ja kyljelleen kaatuneista, murskaantuneista vaunuista kantautui kovaäänistä valitusta. Partion miehet vaihtoivat täydet lippaat ja lähtivät suorittamaan tuhotyön loppuun.

Partio otti hengästyttävän spurtin kohti rataa. Viimeiset kymmenet metrit menttiin varovaisesti, toinen toistaan suojaten. Ratapenkalla ammuttiin vielä muutama sarja tavara-vaunuihin.

”Äkkiä nyt! Esko, katso sinä tuo veturi”, partionjohtaja nimeltään Tauno käski kiväärimestä. ”Minä ja Paavo katsotaan varovasti vaunut. Ei jäädä ihmettelemään, lähdetään äkkiä helvettiin täältä.”

Kaikki tiesivät, että vihollisen vastatoimenpiteet käynnistyisivät pian. Ei ollut varaa jäädä norkoilemaan radalle. Partionjohtaja ja Paavo aloittivat pystyssä olevasta avovaunusta. Siellä oli kuolema käynyt ja kolme puna-armeijalaista makasi kuorma-auton lavalla hengettöminä. Viimeinen tavaravaunu oli repeytynyt pahasti. Sen puiset seinät olivat silppuna, ja konekiväärin olivat vainajien kanssa yhdessä kasassa. Paavo varmisti, kun partionjohtaja Tauno tarkasti nopeasti vaunun jäänteet. Yksi kaatuneista oli majurin arvoinen. Se merkitsi, että vaunussa saattoi olla jotain erityistä. Sieltä löytyikin pieni arkku, joka oli osittain ruumiin alla vaunun peränurkassa. Tauno kävi kokeilemassa.

”Paavo, tämä on helvetin painava. Ainakin kolmekymmentä kiloa!”

Tauno nosti arkkua toisen kerran.

”Täällä on kuule joko lyijyä tai kultaa!”

Veturilta kuului kaksi peräkkäistä kiväärin laukausta. Tauno ja Paavo vilkaisivat toisiaan. He tiesivät ajan olevan kortilla, kun Esko joutui kiväärillään pitämään venäläiset kauempana. Paavo meni tunnustelemaan kuolleen majurin vaatteita.

”Tane hei, tällä on avain kaulassa.”

Paavo nykäisi ohuen ketjun poikki ja kokeili avainta arkun riippulukkoon. Lukko avautui helposti. Taunokin tuli katsomaan, kun Paavo avasi kannen. Arkku oli täynnä kultakolikoita. Tauno otti yhden sormiinsa.

”Katsopa, tämä on tsaarinaikainen kahdenkymmenen ruplan kultaraha. Ja nämä kaikki näyttää olevan niitä. Mitähän varten näitä kuljetellaan?” Tauno ihmetteli.

Veturilta kuului taas laukaus.

”Paavo, ota toisesta kahvasta kiinni.”

”Ei kai me tätä aleta raahaamaan mukana?”

”Viedään ainakin piiloon, käydään myöhemmin hake-massa!”

Keskustelun keskeytti veturilta päin kuuluva Eskon huuto.

”Nyt ei kuhnita enää! Ryssät yrittää tulla tuolta rataa myöten. Ammuin pari ukkoa jo tuonne mutkaan. Kohta niitä tulee ja paljon!

”Tullaan, tullaan! Pidättelee niitä hetki, kun me Paavon kanssa saadaan tämä sotasaalis tuonne metsän puolelle.”

1

Helsinki talvella. Olin palannut kaupunkiin, Irinan ja minun kämppään Ullanlinnaan. Olin tavannut vanhoja kavereitani ja avustanut yhtä entistä kollegaani mielenkiintoisen liiketoiminnan aloittamisessa. Illat menivät joko kamppailutaitoja treenatessa tai ihan vain hyvän kirjan parissa rentoutuessa. Lämmitin saunan joka ilta, joskus aamuisinkin, ja jotenkin nautin elämästäni. Samalla tunsin siitä huonoa omaatuntoa – kuinka voin tuntea tyytyväisyyttä, kun Irina on jossain yksin. Tai oliko Irina yksin? Hänen kaltaisellaan naisella olisi varmasti ottajia, hyvinkin laadukkaita sellaisia. Tuokaan ajatus ei pahemmin häirinnyt minua. Oliko se merkki siitä, että antaisin avioliittomme mennä?

Oli karu totuus, että asiat Irinan kanssa menivät päin helvettiä. Oli alkanut yhä selvemmin näkyä, että Irina ei jaksanut seurata jatkuvaa sähläämistäni erilaisissa enemmän tai vähemmän vaarallisissa projekteissa. Hän halusi kai enemmän pysyvyyttä ja tasaisuutta kuin jatkuvaa stressiä puolison touhuista.

Olimme sopineet asuvamme erillämme puoli vuotta ja tarkastelevamme sitten tilannetta. Päätöksestä oli kulunut nyt noin

kaksi kuukautta, emmekä olleet kertaakaan puhuneet koko aikana. Tunsin helpotusta, tavallaan. Olin ehkä enemmän yksin viihtyvä enkä halunnut kenenkään huolehtivan tekemisistäni. Toisaalta Irina oli hyvä ja rakastettava ihminen, mutta pahalla päällä ja stressaantuneena hyvin vaikeasti kestävä.

Oliko kaikki tämä toimintaan uppoutumiseni jotain post-traumaattista oirehtimista? Ehkä minun pitäisi hakea ammattiauttajan tukea asioiden käsittelyyn, kuten Irina oli ehdottanut? No, siltä ei tuntunut. Olin joskus intissä duunissa ollessani ollut mukana joissakin debriefing-istunnoissa enkä ainakaan silloin ollut vakuuttunut sellaisen tehokkuudesta. Ehkä se sopi paremmin jollekin muulle.

Keskiviikkoiltana olin taas tatamilla jujutsun parissa. Olin onneksi löytänyt treeniporukan, jossa oli vain kokeneita, vanhempia kehäkettuja. Treeni oli järkevää, oppimiseen tähtäävää, eikä kukaan alkanut kukkoilla. Paikat säilyivät yleensä ehjinä, tosin nyt sain harjoituksen loppupuolella polvesta reiteeni ja koin jonkinasteisen puujalkailmiön. Kun reisilihaksen alaosaan tömähtää hieman reippaammin, lihas suojautuu vetäytymällä pieneen kramppiin, mikä hankaloittaa kävelyä.

Lopetin treenin siihen. Treenikaverini pahoitteli tapahtunutta ja tarjoutui ottamaan saman vastaan, jos haluaisin potkaista häntä. Naureskelin tarjoukselle, vakuutin, että kaikki oli ok, ja painuin suihkuun.

Suihkunraikkaana lähdin lievästi ontuen kämpälle. Ilma oli kolea, ja vedin hupparin hupun päähäni ja työnsin kädet taskuihin. Tsekkasin puhelimeni. Yksi tekstiviesti oli saapunut treenien aikana.

Terve pitkästä aikaa. Tärkeää asiaa, pääsetkö käymään. Ehkä jo tänään? Osoitteen muistat ja ovikoodi on 3508.

Viesti oli kaveriltani Puujalka-Tuomolta. Hän oli ollut viisi vuotta kanssani samassa ryhmässä erikoisjoukoissa, mutta lähti siviiliin ensimmäisen viisivuotissopimuskauden jälkeen. Hän luki itsensä insinööriksi, menetti toisen jalkansa polven alapuolelta typerässä moottoripyöräonnettomuudessa ja perusti perheen.

Tuomo oli asiallinen tyyppi. Jos hänellä oli tärkeää asiaa, se oli oikeasti tärkeä juttu. Vastasin viestiin.

Tulossa jo. Laita kahvi kohta tippumaan.

2

Tuomo asui näppärästi metromatkan päässä. Ruoholahdessa asemalta oli vain noin kymmenen minuutin kävelymatka Tuomon kämpälle. Kävely teki hyvää, ja ontumiseni hieman väheni matkan edetessä. Onnahtelin röntäsateessa huppu päässä ja saavuin oikean kerrostalon eteen jopa hieman ennakoimaani aiemmin. Rekisteröin hieman hajamielisesti talon edessä seisovan jenkkipakun. Pakettiautot olivat esittäneet viime vuosina epämiellyttävää roolia elämässäni, mutta oletin niiden aikojen olevan jo takana, enkä ihmetellyt autoa sen kummemmin. Ovikoodi avasi alaoven, ja kun kipeä koipeni ei halunnut nousta portaita, otin hissini.

Tuomo asui ylimmässä kerroksessa. Hissi pysähtyi, ja ovi avautui. Porrastasanteella seisoivat kaksi isoa tyyppiä, jotka olivat selvästi odottamassa minua.

Ei helvetti, kirosin mielessäni. Tämäkin oli tapahtunut jo kerran aikaisemmin. Minulle tuli kiire. Painoin ovien sulkunappia ja yritin painaa nappia alakertaan, mutta en ehtinyt. Tyypit rymistelivät hissikoppiin, ja minut runtattiin seinään.

Miehet ähisivät ihan suomalaisia kirosanoja. Sain pari iskuja krooppaani ja vajosin lattialle, enemmän tarkoituksellisesti, sillä paksu nahkatakkineni ja hupparini olivat vieneet iskuista parhaimman terän. Tunsin, että hissi lähti alaspäin.

Tyyppit yrittivät tarjota minulle polvea naamaan, mutta pidin kasvoni alaspäin ja sain pari kopsua päälakeeni. Nyrkiniskuja sateli hartioihini ja päähäni. En pärjäisi näille kavereille reilussa ottelussa, ja heillä oli selvästi pahat mielessä. Talon edessä odottava paku häilähti mielessäni. Minua ei jumalauta enää koskaan raahattaisi mihinkään pakuun. Lyöntien ja potkujen sateessa keskityin kaivamaan farkkujeni oikeasta etutaskusta taittoveitsen.

Suojasin vasurilla päätäni ja oikealla avasin sahalaitateräisen veitsen. Sitten aloin viiltelemään.

Ensin polvipotkua yrittävän jalan pohje. Painoin terän kunnolla sisään ja vedin syvän haavan poikittain keskelle lihasta. Vaihdoin maalia heti ja pistin ja viilsin edessäni olevan polven yläpuolelle viistottain. Jatkoin viiltämällä vasemmallani näkyvään reiden ulkosivuun. Yläpuoleltani kuului hätääntyneitä karjaisuja, ja iskut ja potkut lakkasivat. Nousin ylös ja noustessani löin ranteellani edessäni pullottavaan jalkoväliin. Sain vastaukseksi älähdyksen. Nousin vauhdilla ylös edessäni olevaa krooppaa pitkin, ja päälakeni jysähti leukaan. Kuului rusahdus, kun leukaluu antoi periksi. Minun päälakeeni sattui myös helvetisti, mutta vastapuoli tipahti siihen paikkaan. Pystyssä oleva, pukinpartainen köriläs oli keskittynyt hoivailemaan auki viillettyä reittään. Hänen päänsä oli hyvin hollilla, joten nostin polvipotkun hänen naamaansa. Tyyppi putosi polvilleen, reiden viiltohaava oli unohtunut, ja hän painoi kätensä murskaantunutta nenäänsä vasten.

Hissi pysähtyi. Lattia oli liukas verestä, ja olin kaatua nenäl-
leni, kun loikkasin ulos hissistä valmiina ottamaan vastaan
alhaalla odottavan varmistajan. Mutta porraskäytävän ala-aula
oli tyhjä. Jätin pahat pojat korisemaan hissien lattialle ja suun-
tasin ulos, kohti pakua. Olin hyvin pahalla päällä ja halusin
lopettaa tällaisen pelleilyn heti alkuunsa.

Paku oli edelleen parkissa. Moottori oli sammuksissa ja ikku-
nat hieman huurussa. Se oli ajettu typerästi hieman ohi ovesta,
nähtävästi siksi, että minut olisi saatu näppärästi suoraan tava-
ratilaan peräovista. Marssin takakautta suoraan kuskin ovelle
ja tempaisin sen auki. Kuskin paikalla oli kalju nahkaliiveihin
sonnustautunut tyyppi käärimässä sätkää. Huomasin kaulan
vasemmalla puolella olevan tatskan. Kuski säikähti ilmestymis-
täni niin, että sätkätarvikkeet levisivät ohjaamoon. Nappasin
kuskin ylähuulen vasurini peukalon ja etusormen pihtiotteeseen
ja tempaisin hänet lähemmäksi. Tyyppi älähti kivusta ja hui-
toi käsillään. Käänsin kasvot minua kohti ja työnsin oikeassa
kädessä pitelemäni veitsen kuskin vasemman silmän alle, juuri
sen verran voimakkaasti, että pieni veritippa ilmestyi näkyviin.

”Älä liiku yhtään. Toivottavasti kavereissasi ei ollut tarttu-
via veritauteja. He ovat melko huonossa kunnossa hississä. Käy
hakemassa heidät kyytiin, jos ette halua kyytiä paikalle.”

Käänsin kuskin päätä niin, että hän nojasi niskatukeen,
veitsenterä silmän alla piteli häntä paikoillaan. Tunnustelin
nopeasti toisella kädellä tyyppin vaatteet. Vyön alle vatsan koh-
dalle oli työnnetty pistooli. Vedin sen esiin. Hämärässä totesin
sen olevan ysimillinen FN Browning tai sen kopio. Laitoin pis-
toolin takkini taskuun pikku riskillä, sillä en tarkastanut sitä,
mutta siihen ei ollut nyt mahdollisuutta. Kokeilin peukalollani
ja totesin ainakin varmistimen olevan päällä.

”Ja nyt, mene!”

Otin veitsen pois kuskin silmän alta ja lähdin kävelemään ripeästi pois päin. Vilkaisin taakseni ja näin kuskin menevän talon ovelle, joka oli tietenkin lukossa. Kun käännysin risteävälle kadulle, näin hänen takovan ovea nyrkillään. Nyt minun piti saada etäisyyttä tapahtumapaikkaan, sillä noin voimakasta itsepuolustusta ei katsottaisi hyvällä. Häkki heilahtaisi, jos jäisin tästä kiinni.

Kävelin kaikessa rauhassa kohti Kaapelitehdasta. Kävin jossain roskiskatoksessa tsekkaamassa pistoolin ja laitoin sen reppuuni. Matkalla puhdistelin käsiäni ja naamaani räntälumella. Onneksi minulla oli mustat vaatteet, joissa mahdolliset veriroiskeet eivät näkyisi. Sisäpihalla lähetin viestin Puujalka-Tuomolle.

Tuli yllättävä meno. Sopiiko huomenna klo 18?

Menin Kaapelitehtaan kahvilaan tappamaan aikaa ennen metroon menoa. Tiesin, että jos poliisit oli hälytetty paikalle, niin tällaisen veitsenheiluttelun jälkeen kulkijoita tarkkailtaisiin jonkin aikaa tapahtumapaikan läheisyydessä ja muissa olennaisissa paikoissa, esimerkiksi joukkoliikenteen asemilla. Kävin kahvilan vessassa vielä peseytymässä. Norkoilin pöydässä tunnin ajan puhelintani räpläten ja tuplaespressoa maistellen. Sitten lähdin kohti metroasemaa. Matkalla näin poliisin koira-auton ajavan hitaasti kauempana olevan risteyksen poikki, mutta siinä kaikki. Kotiin päästyäni panin kaikki päälläni olleet vaatteet pitkän pesuohjelman myllättäväksi ja kuurasin vielä itseni perusteellisesti kuumassa suihkussa. Huomenna uusi yritys Puujalan luokse.

3

Kerrostalon ala-aulassa kaikki oli entisellään. Vilkaisin hissiin, verijäljet oli pesty pois. Kaiken varalta nousin kuitenkin Tuomon ovelle portaita pitkin. Ylimmäisessä kerroksessa ei ollut ketään odottamassa minua, joten kilautin ovikelloa.

Ovi avautui ja jouduin ponnistelemaan, että en hätkähäisi. Tuomo oli muuttunut paljon. Läskiä oli tullut muutama kymmenen kiloa, ja naamassa näkyivät tunnollisen juopottelun merkit. Tuomo taisi itsekin hävetä tilannettaan, sillä hänen katsekontaktinsa oli lyhyt. Teimme yläkättelyn, mutta emme halanneet.

”Terve Janne, kiva kun tulit... ja äijä näyttää pysyneen entisellään. Minulla taitaa olla vähän kiloja kertynyt”, Tuomo naurahti väkinäisesti ja pyyhkäisi harvennutta tukkaansa.

”No, elintason merkit vaan näkyvät”, yritin väkinäisesti keventää tunnelmaa.

”Paskat, ei tässä enää ole mitään elintasoa. Kaljasta tämä on tullut”, Tuomo puhui hiljaisella äänellä eikä enää edes yrittänyt naurahtaa. ”Tule peremmälle.”

Astuin eteiseen. Naulakossa oli pari takkia. Ei näkynyt vaimon eikä lasten vaatteita. Olohuoneessa Tuomo viittasi minut istumaan sohvalle matalan pöydän ääreen. Sisustus oli askeetinen, kirpparilta hankittua, eikä sitä ollut naisen käsi kohentanut.

”Mitä otat, kahvia?”

”Joo, mustana niin kuin ennenkin.”

Tuomo kalisteli keittiössä kahvia tulille.

”Täällä oli jokin hässäkkä eilen illalla. Olin ostamassa sinulle pullaa lähikaupasta, ja sillä aikaa oli porraskäytävässä ollut kunnon mylläkkä. Poliiseja ja ambulansseja oli piha täynnä. Hissi ja ala-aula oli täynnä verta. En saanut käyttää hissiä, vaan minun piti klenkata koko matka portaita ylös. Mikähän juttu se oikein oli?”

En vielä kommentoinut, halusin kuulla ensin, mitä Tuomolla oli kerrottavaa.

Tuomo sai kahvinkeittimen toimimaan ja tuli sitten olohuoneeseen istumaan minua vastapäätä.

”Kuule Janne, minulla ei mene hyvin, varmaan näkyy selvästi päällepäin.”

Toivottavasti minun ei tarvitse kuunnella mitään pitkälistä perusavautumista, ajattelin kiusaantuneena. Mutta kaveria on kuunneltava.

”No kerro.”

Tuomo kävi aikaa voittaakseen vilkaisemassa, oliko kahvi jo tippunut. Ei ollut, joten hänen oli aloitettava.

”Tietenkin näet, että tässä kodissa ei vietetä perhe-elämää. Minä hölmöilin, ja Eija läksi lasten kanssa. Avioero astui voimaan viime kesänä. Eijalla on kai jo uusi mies, en ole ihan varma, kun ei pidetä oikein yhteyttä enää. Lapsia tulee nähtyä melko harvoin.”

Nyökkäilin Tuomon jutulle. Tuttua tarinaa. Odotin syytä, miksi minut oli kutsuttu. Ei kai tätä varten?

Tuomo kävi hakemassa meille kahvit ja jatkoi.

”Kun läksin valtion hommista, niin luin itseni rakennus-insinööriksi, muistat varmaan. Opiskelu-aika hieman venähti, kun jouduin siihen kolariin ja sain tämän hienon hiilikuitu-jalan vanhan ja väsyneen koipeni tilalle. Panin alan firman pystyyn opiskelukaverin kanssa. Lyhyen kaavan mukaan kerrotuna alussa meni hyvin, mutta sitten jatkossa ei mennytkään hyvin. Jouduttiin kuseen, kun halpistyöläiset olivat laittaneet sateessa kastuneet villat ja muut tykötärvikkeet yhden koulun seiniin. Jouduttiin maksamaan sellaiset korvaukset, että firma nurin... Ja meillä hölmöillä oli henkilökohtaiset takaukset hätäpäissämme ottamissamme lainoissa. Siinä hässäkässä meni suurin piirtein kaikki rahat.”

Ryypäsimme kulaukset pahan makuista kahvia hiljaisuudessa. Tuomo palasi ääneen hetken mukiin tuijottelun jälkeen.

”Ilkeä sanoa, mutta ei minulla hermo pitänyt siinä vaiheessa. Kyllähän silloin sotilashommissa oltiin vaikka millaisissa tilanteissa, ja pää kesti. Silloin oli hyvät kaverit ympärillä ja tiedettiin, mitä tehtiin. Mutta tämä oli erilaista. Kun en ole mikään bisnesnero, ja kusettajia riittää ympärillä. Aloin vetämään viinaa kaksin käsin. Siinä vaiheessa Eija sai tarpeekseen. Ja se oli hyvä syy juoda lisää viinaa. Ja minä kusipää menin vipaamaan rahaa vääriltä tyypeiltä. Ja nyt ollaan lähellä sitä, miksi kutsuin sinut.”

No hyvä, että päästään asiaan, ajattelin. Oli tosi ilkeää kuulla, kun kaveri kertoi, kuinka oli tuhonnut elämänsä. Silloin kun olin ollut Tuomon kanssa intin hommissa, hän oli ollut superkuntonen, hauska ja terävä huippujätkä. Nyt tuntui kuin katsoisin aivan eri ihmistä.

”Seuraavaksi mennään vähäksi aikaa ihan eri maisemiin”, Tuomo virnisti, ja näin häivähdyksen vanhasta kaveristani. Hän katosi makuuhuoneeseen ja kuulin laatikoiden kolinaa. Tuomo palasi muovinen asiakirjatasku kädessään.

”Isoisäni setä Paavo Turunen oli sodan aikana 14. divisioonan kaukopartio-osastossa Itä-Karjalassa. Tässä on hänen papereitaan, ja mukana on kirjekuoressa kertomus yhdestä partiomatkasta, tehty epävirallisesti omaan käyttöön, luulisin. Ei ole kauhean pitkä tarina, lukaise se. Minä kaadan lisää kahvia.”

Kaivoin kansion sisältöä esille. Sotilaspassi, pari komennustodistusta, vanhanaikainen muistivihko ja iso kirjekuori. Kirjekuoressa oli muutama liuska kirjepaperia, joilla oli koneella kirjoitettua tiivisrivistä tekstiä. Tämä varmaan oli Tuomon mainitsema Paavo Turusen epävirallinen partiokertomus. Löysin ensimmäisen liuskan, jossa oli otsikko ”Kaukopartio-osaston isku Muurmannin radalle” ja aloin lukemaan. Tuomon tuoma kahvi unohtui sohvapöydälle jäähtymään, kun jatkosodan ajan erikoismiehen kertomus tempaisi minut mukaansa.

”Heinäkuun toinen päivä luutnantti Penttilä ja vänrikki Korhonen menivät D:n esikuntaan saamaan partiokäskyä. Heidän palattuaan esikunnasta Penttilä käski Korhosen joukkueen suorittamaan häirintätehtävää Muurmannin radalle. Joukkueen piti hajaantua kolmeen ryhmään ja jokaisella ryhmällä oli oma osuutensa rataa. Meidän ryhmämme oli pieni, 4 miestä, sillä kaksi kaveria oli sairaalassa, toinen punataudin takia ja toinen haavoittuttuaan partiossa. Yksi ryhmämme kaveri oli kotilomalla. Mutta Korhonen sanoi, että olimme sen verran kokeneita sissejä, että saisimme tehtävän hoidettua neljästäänkin. Korhosen kehu tuntui hyvältä, koska Korhonen ei ollut mikä

tahansa vänrikki, vaan hänet oli ylennetty sodan aikana ansio-
densa vuoksi ja oli kovasti arvostettu mies.

Meillä oli Siiskosen Tauno ryhmänjohtajana. Tane, kuten häntä kutsuttiin, oli talvisodan käynyt kersantti ja rajamies. Heikkisen Esko oli meillä ryhmän varajohtajana, ja Eskolla oli mukanaan ryssä otettu puoliautomaatti-Tokarev, kaikilla muilla oli konepistooli. Minä olin kolmantena miehenä ja Kovalaisen Pauli oli neljäs mies.”

Paavon kertomus jatkui valmistelujen yksityiskohtaisena kuvauksena. Se oli kiehtovaa, koska itse olin yli kuusikymmentä vuotta myöhemmin duunaillut samanlaisia asioita. Silmiin pisti se, että jo tuolloin hommat osattiin tehdä viimeisen päälle hyvin. Sota oli opettanut.

Sitten lähdettiin liikkeelle, Paavo jatkoi:

”Läksimme kolmella kuorma-autolla divisioonan esikunnasta Tiiksan kylästä kohti kenttävartiota. Pääsimme autoilla parin kilometrin päähän kenttävartiosta ja kävelimme loppumatkan. Emme kävelleet kuin huviretkellä vaan taisteluvalmiina koko ajan, sillä ryssän partioita liikkui usein täällä kenttävartioiden välisellä alueella. Nukuimme kenttävartiossa muutaman tunnin ja aamusaikka nautittiin kahden aikaan aamulla. Sitten nostettiin reput pykälään ja lähdettiin reissuun. Koko joukkue oli yhdessä, tarkoitus oli hajaantua ryhmiin myöhemmin, lähempänä rataa.”

Ryypäsin kylmää kahvia ja jatkoin lukemista.

”Kelit olivat helteiset, ja siksi Korhonen käski liikkeellelähdön aamuyöstä, oli viileämpi ja mukava kävellä. Hyttysiä oli tietenkin, mutta niihin oli jo melkein tottunut. Kävelimme tuoreilla jaloilla reippaasti aamuviileän ajan. Repuissa oli painoa ja tavaraa näin reissun alussa, kun ei ollut ruokia syöty eikä räjähdyspanoksia vielä käytetty.

Ennen puoltapäivää törmättiin ensimmäiseen ryssien varmistuspolkuun. Se ylitettiin varovaisesti ryhmittäin avorivissä, että emme jättäisi selvää jotosta näkyville. Puolen päivän jälkeen syötiin nopeasti repuista ja jatkettiin etenemistä. Siellä täällä näkyi merkkejä ryssien touhuista: oli talvisen hakkuutyömaan jälkiä tai järven rannalta oli käyty niittämässä heiniä hevosille. Mutta yhtään ryssää emme nähneet ja saimme rauhassa tarpoa ensimmäiselle joukkueen lepopaikalle. Siitä samasta paikasta ryhmät lähtisivät omille rataosuuksilleen pahantekoon.”

Paavo jatkoi kertomustaan, kuinka yöpyminen sujui rauhallisesti, vain sääsket vaivasivat. Aamulla ryhmät lähtivät omille teilleen. Paavon ryhmä marssi seuraavan vuorokauden omalle alueelleen. Sitten luin, kuinka sopiva junansuistamispaikka tiedusteltiin ja valmisteltiin. Ryhmässä oli puhjennut pienimuotoinen riita siitä, kuka jää taaemmaksi vartioimaan reppuja ja varmistamaan selkäpuolta. Se ei ollut haluttu homma, sillä siinä jäi toiminnasta paitsi ja joutui yksin odottelemaan ja pelkäämään, mitä seuraavaksi tapahtuisi. Lopulta ryhmänjohtaja Tauno oli lopettanut kinastelun ja käskenyt Pauli Kovalaisen takavarmistajaksi reppukätkön luokse.

Luin eteenpäin ja ymmärsin, miksi Tuomo oli kutsunut minut. Kultakolikoilla täytetty arkku. Tuomon yhteydenoton täytyi liittyä siihen. Vilkaisin lukiessani Tuomoa, joka näpytteli puhelintaan odotellessaan, että saisin kertomuksen luettua. Kiinnostavaa toki, mutta melko kaukaa haettava, ihan kirjaimellisestikin. Jatkoin lukemista, ja Paavo kertoi arkun kuljettamisesta pois radalta.

”Otin toisesta päätykavhasta ja Tane otti toisesta. Saimme arkun vaunun jäänteistä ratapenkalle. Esko ampui taas veturilla, ja läksimme Tanen kanssa raahaamaan arkkua metsän

puolelle. Kun olimme päässeet muutaman kymmenen metriä metsän suojaan, ymmärsimme, että tätä arkkua ei pitkälle pienen porukkamme voimin raahattaisi. Esko paukutteli taas vähän taa-jempaan, ja Tane huusi hänelle, että nyt pitää lähteä. Kohta Esko tulikin hikisenä luoksemme ja sanoi, että radalle oli kokoontunut jo ryhmän verran ryssiä, mutta hän oli saanut muutaman ammuttua, joten ne eivät heti lähtisi peräämme. Sitten Esko ihmetteli arkkua, mutta Tane käski Eskoa ottamaan kiinni toisesta päästä, ja me raahasimme arkun repuillemme parin sadan metrin päähän metsän syvyyteen. Siinä vaiheessa paljastui, että Esko oli saanut kiväärin luodista oikeaan olkavarteensa. Luoti oli pyyhkäissyt ruman haavan, mutta luut ja jänteet olivat ehjiä. Paikkasimme Eskon nopeasti, mutta arkunkantajaksi hänestä ei ollut. Hyvä, että pystyi oman reppunsa kuljettamaan. Pauli oli kovin helpottunut, kun tulimme kaikki omin jaloin paikalle.”

Paavo kirjoitti, että ryhmä veisti korenon eli kantoseipään, johon arkku ripustettiin partionarujen ja varavöiden avulla. Sillä tavalla arkun kantaminen helpottui, mutta kaikille oli selvää, että sitä ei pystyttäisi kuljettamaan omille linjoille asti, etenkin jos ryssät olisivat kannoilla.

”Tauno käski minut eteen tunnustelijaksi, hän itse ja Pauli ottivat ensimmäisen kantovuoron ja Esko oli takana varmistamassa. Näin me yritimme viedä sitä arkkua kauemmaksi radasta. Sitten aina vaihdettiin tehtäviä, kun kantajat uupuivat. Tiedettiin, että ryssä on tulossa aivan perässämme, eikä aikaa ollut alkaa jakaa kultarahoja reppuihin. Lopulta Tauno totesi, että arkku on kätkestävä, tätä ei enää jaksettaisi kantaa ja ryssät saisivat meidät kohta kiinni. Hän tiesi, että kohta tulisimme yhden vaaran laitaan, jossa oli louhikkoa. Kulkisimme louhikon reunaan ja kätkisimme arkun johonkin sopivaan kiven-